

XIII Seminarium WEP

Alfons Walenty Kühn (1878-1944)

Alfons Walenty Kühn (1878-1944)

Inżynier elektryk, działacz niepodległościowy, świetny organizator, wybitny działacz gospodarczy i społeczny, minister komunikacji, poseł na sejm II RP, współzałożyciel i prezes SEP, wykładowca w WSH i SGH w Warszawie, prezes kilku organizacji ogólnopolskich.

Urodzony 14 lutego w Przejmach, powiat Przasnysz jako syn Edmunda i Zofii z Erlickich. W Warszawie ukończył szkołę realną (1896). Studia ukończył na Wydziale Elektrotechnicznym Politechniki w Darmstadt (1903).

Jeszcze w szkole, należał do szkolnych tajnych organizacji niepodległościowych.

W Darmstadt działał w polskich organizacjach: ► był członkiem stowarzyszenia "Polska Czytelnia Akademicka", ► członkiem i prezesem sekcji darmsztadzkiej Związku Zagranicznego Socjalistów Polskich (pseud. Sierakowski), ► członkiem Polskiej Partii Socjalistycznej (pseud. Wiesław), ► członkiem Stronnictwa Demokratycznego i Radykałów Narodowych.

Po studiach, zaczął pracować w magistracie m. Warszawy w wydziale budownictwa i wkrótce został jego naczelnikiem. W roku 1907 był jednym z projektantów elektrowni w Bydgoszczy.

W roku 1915 został komisarzem Straży Obywatelskiej kiedy Rosjanie wycofywali się z Warszawy przed Niemcami.

W latach 1918-28 był dyrektorem warszawskich tramwajów. Rozbudował wtedy znacznie sieć i tabor tramwajowy. W międzyczasie, podczas wojny polsko-sowieckiej był komisarzem transportowym Rady Obrony Stolicy (1920).

W latach 1928-32 był ministrem komunikacji, a w roku 1932 — jednocześnie ministrem robót publicznych. Na stanowisku ministra komunikacji, przyczynił się do budowy kilku odcinków tworzonej magistrali węglowej Śląsk – Gdynia, co znacznie ułatwiło eksport polskiego węgla i zwiększyło obroty portu w Gdyni. Od roku 1930 rozpoczęto seryjną produkcję polskich parowozów pospiesznych (fabryki lokomotyw w Chrzanowie i Cegielski w Poznaniu) (rys.1).

Pod jego kierownictwem usprawniono przewozy towarowe, zmodernizowano tabor i sieć szlaków kolejowych.

Od roku 1929 r. zaczęto budować polskie wagony osobowe z pudłem stalowym, zastosowano wymianę podwozi wagonów szerokotorowych na normalne w miejscach zmiany szerokości torów (niektóre linie kolejowe w b. zaborze rosyjskim miały wciąż szeroki rozstaw torów).

Na stanowisko dyrektora tramwajów powrócił jesienią 1932 i pracował na tym stanowisku do końca roku 1933.

Rys.1. Prezentacja pierwszego polskiego parowozu pospiesznego Pu 29 (H. Cegielski S.A.) wobec ministra Alfonsa Kühna i wyższych urzędników Ministerstwa Komunikacji II RP (NAC)

Na początku roku 1934 został ustanowiony zarządcą sądowym Elektrowni Warszawskiej na Powiślu (rys.2), ponieważ zaistniał spór między Zarządem Miasta Warszawy a **francuską spółką Compagnie d'Electricite de Varsovie w Paryżu** będącą koncesjonariuszem Elektrowni. Spółka ta, ograniczała rozbudowę elektrowni i sieci oraz nadmierne podnosiła cenę energii.

Sąd Okręgowy w Warszawie, uznał umowę koncesyjną za rozwiązana z winy Spółki i nakazał przekazanie miastu majątku Elektrowni Warszawskiej. Dyrektorem Elektrowni na Powiślu został A. Kühn (do 1942 r.). W tym czasie Elektrownię znacznie rozbudował i usprawnił organizacyjnie:

- **moc zainstalowana wzrosła z 57,9 MW (1934) do 82 MW (1938),**
- **liczba odbiorców wzrosła ze 187,6 tys. do 256,6 tys.,**
- **sprzedaż energii z 87,84 do 189,32 MWh,**
- **średnia cena sprzedaży energii zmalała z 47,7 do 19,81 gr/kWh.**
- **nowe inwestycje, finansowane tylko ze sprzedaży energii, wyniosły 40 mln zł., a do kasy miejskiej przekazano jeszcze 4 mln zł.**

Rys.2. Elektrociepłownia na Powiśle

- W roku 1938 powstała spółka akcyjna Zakład Energetyczny Okręgu Podstołecznego powołana do elektryfikowania miejscowości podstołecznych. Po połączeniu się z Elektrownią Okręgu Warszawskiego w Pruszkowie kablem 15 kV zawarto umowę z Ministerstwem Komunikacji na wspólne zasilanie elektryfikowanego warszawskiego węzła kolejowego.

Pod koniec lat 30. zaistniała pilna potrzeba budowy nowej elektrowni, którą planowano zlokalizować na Żeraniu. W tym celu utworzono w 1936 r. Biuro Budowy pod kierownictwem T. Czaplickiego, prezesa SEP w kadencji 1932 r. W 1938 r. wykonano wstępne roboty ziemne projektowanej elektrowni.

Jednakże **duże zapotrzebowanie na energię** zmusiło miasto do szybkiej rozbudowy elektrowni na Powiślu o turbozespół 25 MW:

W 1938 r. otwarto salon informacyjny, szkolący w użytkowaniu aparatury elektrycznej i prowadzący kursy kulinarne z zastosowaniem

kuchenek i piekarników elektrycznych oraz prowadzący sprzedaż aparatury elektrycznej gospodarstwa domowego. Zabiegi te spowodowały w latach 1934-38 ponad 2-krotny wzrost sprzedaży energii oraz obniżenie średniej ceny kWh o 20%.

W czasie oblężenia Warszawy w 1939 r. elektrownia na Powiślu została poważnie uszkodzona. A. Kühn przystąpił do usuwania zniszczeń, jednak okupanci nie dążyli do przywrócenia pełnej mocy elektrowni, lecz tylko do zapewnienia zasilania energią niemieckich instytucji i przedsiębiorstw kosztem ograniczenia dostawy lub całkowitego wyłączenia polskich placówek i ludności.

Od pierwszych lat wojny fikcyjnie zatrudniał w elektrowni członków ruchu oporu. W roku 1942, na polecenie Niemców, został zwolniony z elektrowni.

Alfons Kühn był wybitnym działaczem gospodarczym i społecznym o szerokich horyzontach i trafnym przewidywaniu biegu wydarzeń. W roku 1915 współdziałał przy tworzeniu Politechniki Warszawskiej.

W latach 1917-25 prowadził wykłady nt. **Przedsiębiorstw komunalnych** w Wyższej Szkole Handlowej (późniejszej Szkole Głównej Handlowej), a w latach 1927-39 w zakr. **Przedsiębiorstw użyteczności publicznej**.

W latach 1930-35 był posłem do Sejmu RP III kadencji.

Jego działalność w organizacjach elektrotechnicznych i w SEP zasługuje na podkreślenie:

- W latach 1907-14 był członkiem Zarządu Koła Elektrotechników przy Stowarzyszeniu Techników w Warszawie założonym w miejsce dawnego Towarzystwa Popierania Przemysłu i Handlu.
- Wziął udział w VI Zjeździe Techników Polskich w 1912 r. w Krakowie, będąc wiceprezesem obrad II sesji Zjazdu Elektrotechników.
- W roku 1912 r. został wybrany do Komisji Elektryfikacyjnej do udzielania informacji o budowie i eksploatacji elektrowni samorządowych. Komisja ta w roku 1916 opracowała statystykę elektrowni

na ziemiach polskich i zaczęła zbierać materiały dotyczące przyszłej elektryfikacji Polski.

- W roku 1914 brał udział w pracach Komisji Słownictwa.**
- W roku 1915 był członkiem grupy przygotowującej — dla przyszłych władz Niepodległej Polski — materiały o przemyśle elektrotechnicznym na ziemiach polskich oraz wykaz elektrotechników — Polaków.**
- W 1917 r. był inicjatorem i przewodniczącym komitetu organizacyjnego Nadzwyczajnego Zjazdu Techników Polskich w Warszawie. Po jego odczycie na temat elektryfikacji kraju uchwalono utworzenie Krajowego Urzędu Elektryfikacyjnego.**
- W 1919 r. wziął udział w Założycielskim Zjeździe SEP jako delegat Magistratu m. Warszawy. Został członkiem Komisji Rewizyjnej Koła Warszawskiego.**

- Prezesem SEP był w kadencjach 1933-34 i 1935-36, a pierwszym wiceprezesem — w kadencjach 1934-35 i 1936-37. **W tym czasie nastąpił dynamiczny rozwój SEP:**

W roku 1933 uruchomiono Biuro Znak Przepisowego.

**Rys.3. Znak Przepisowy SEP
opatentowany w 1933 r.**

**Utworzono 12. z kolei Oddział SEP na Wołyniu z siedzibą w Łucku.
Powstały nowe komisje: wojskowa, wydawnicza i biblioteczna.**

Przylączono do SEP Samodzielną Organizację Gospodarki Światlnej, która stała się z czasem Biurem Oświetleniowym SEP.

Zorganizowano Centralną Bibliotekę Elektrotechniczną na bazie ofiarowanego przez Oddział Warszawski zbioru bibliotecznego ok. 2000 tomów.

W roku 1934 przeniesiono biura SEP do nowego, obszernego lokalu w pałacu Kronenberga, gdzie urządzono m.in. laboratorium Biura Znaku Przepisowego SEP.

Odbyło się w Krakowie Walne Zgromadzenie SEP połączone z wystawą elektrotechniczną, której otwarcia dokonał prezydent Ignacy Mościcki.

W roku 1935, z inicjatywy SEP utworzono pod przewodnictwem prezesa SEP między-organizacyjny Fundusz Stypendialny Polskiej Elektrotechniki im. J. Piłsudskiego.

Nastąpił także poważny wzrost wydawnictw SEP — ukazało się 17 nowych opracowań i przepisów.

Ponadto, inżynier Alfons Kühn pełnił liczne funkcje społeczne:

- **prezesa**: Zarządu Głównego PCK, Związku Polskich Zrzeszeń Technicznych, Związku Przedsiębiorstw Komunikacyjnych, Zarządu Związków Przedsiębiorstw Tramwajowych i Kolei Dojazdowych w Polsce (od 1927 r. Związku Przedsiębiorstw Komunalnych), które już 1923 r. rozważało sprawę budowy metra w W-wie,
- **członka**: zarządu Międzynarodowego Związku Tramwajów i Kolei Dojazdowych w Brukseli, Rady Głównej Ligi Obrony Powietrznej i Przeciwgazowej (LOPP) i wielu innych.

Alfons Kühn **jest** uważany za jednego z najbardziej czynnych członków SEP, do naszego stowarzyszenia wniósł swe olbrzymie doświadczenie techniczne i administracyjne.

Ogłosił liczne artykuły na łamach „**Przeglądu Technicznego**” (w dodatku „**Elektrotechnika**” po roku 1911), w „**Przeglądzie Elektrotech**

nicznym”, m. in. o zdobyczach polskiego przemysłu elektrotechnicznego, o dziejach elektrowni warszawskiej i inne.

Pisał również w czasopismach: „Światło i Siła” i „Samorząd Miejski” oraz w książce „Technika w gospodarce miejskiej” (1918).

Wydał kilka broszur, np. "O indukcyjnych miernikach elektryczności" (1905, wspólnie z L. Fatersonem), "Przemysł elektrotechniczny i elektryfikacja ziem polskich" (1915) oraz "Elektrownie publiczne i oświetlenie ulic" (1916).

Opublikował pracę "Rola przedsiębiorstw w samorządzie Warszawy" (1934), i był redaktorem i współautorem pracy zbiorowej pt. „W sprawie elektryfikacji Polski” (W. 1919).

Został odznaczony: Krzyżem Komandorskim Orderu Polonia Restituta, Krzyżem Niepodległości, Orderami: Korony Włoskiej I kl, Korony Belgijskiej I kl., Trzech Gwiazd Łotewskich I kl., Oficerskim Francuskiej Legii Honorowej II kl.

Był właścicielem posesji Filtrowa 27 w Warszawie, gdzie zamieszkiwał wraz z żoną Julią. Małżeństwo było bezdzietne.

Zmarł 27 I 1944 r. i został pochowany na Starych Powązkach (kw. 85).

Jego żona (rys. 4) została aresztowana wraz z krewnymi podczas Powstania Warszawskiego dnia 11 sierpnia 1944 r. i wywieziona do niemieckiego obozu koncentracyjnego Ravensbruck [4], gdzie zginęła w komorze gazowej w styczniu 1945 r.

**Rys.4. Na wystawie w W-wie, prac artystów malarzy trzech braci Styków;
od lewej: A Kuhn (1-szy) z żoną (3-cia), Adam Styka (4-ty)**

Literatura:

- [1] Polski słownik biograficzny. T. XIV. Wrocław. Kraków 1976.**
 - [2] Słownik biograficzny techników polskich, z. 12, 2001.**
 - [3] Przegląd elektrotechniczny: 1934 nr 13, 1939 nr 12, 1969 nr 20.**
 - [4] Marcin Ludwicki, Irena Kalpas „F 27. Czy tu jeszcze rosną róże?”. Wyd. Prodoks 2007.**
-

DZIĘKUJĘ PAŃSTWU ZA UWAGĘ